
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Fransızca Öznellik Ve Türkçe Dilek-İstek Kipleri

Sonel BOSNALI¹, Yusuf TOPALOĞLU²

Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü
¹sbosnali@nku.edu.tr, ²ytopaloglu@nku.edu.tr

ÖZET

Fransızca “öznellik” (subjonctif) kipi ile Türkçedeki eşdeğeri olduğu öne sürülen “dilek-istek” kipinin dil tipolojisi ve karşıtsal dilbilgisi açısından ele alındığı bu çalışmada, hem biçimbilimsel hem de anlambilimsel bakımdan bu iki kip arasındaki farklılıkların benzerliklerden daha ön planda olduğu ileri sürülmektedir. Biçimsel açıdan Fransızca tek bir biçimle karşımıza çıkan “öznellik” kipini, Türkçede dilek-istek bildiren {-E} biçimbiriminin yanında {-mEII}, {-Ebil-} ve {-sE} biçimbirimleri ile daha birçok başka sözcük türleri karşılamaktadır. Anlamsal açıdan ise, Fransızca “öznellik” kipinin kullanım alanlarının Türkçeye göre çok daha geniş olduğu görülmektedir. Fransızca öznellik kipinin kullanıldığı on dört alanı, Türkçede ne dilek-istek kipi ne de daha genel anlamda tasarlama kipleri karşılamaz. Fransızca öğretimi ve çeviriye yönelik dilbilgisi kitaplarında dilek-istek kipi olarak sunulan “öznellik” kipinin öğrenimi ve öğretimi konusunda karşılaşılan sorunun temelinde, bu kipi çekiminden daha çok, kullanım alanlarının tam olarak kavranamaması yatıyor olmalıdır. Bunun nedeni ise, kullanım alanlarının öğrenenin ana dilindeki alanlarla birebir örtüşmemesi olmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Tasarlama Kipliği, “öznellik” Kipi, Fransızca Öğretimi.

Subjunctive in French and Volutive in Turkish

ABSTRACT

Examining subjunctive mode in French and Turkish volitive mode which was suggested as its equivalent in terms of language typology and contrastive grammar, in this study it is asserted that the differences between these two modalities remain at front of the similarities with respect to both morphologic and semantics. The subjunctive mode appearing only with one morpheme in French in relation to morphologic corresponds to morphemes in Turkish stating volitive {-E} besides morphemes such as {-mEII}, {-Ebil-}, {-sE} and many other types of words. In relation to semantics, it is observed that the areas of usage concerning the subjective mode are more prevalent in comparison with Turkish. The fourteen areas of use for French subjective mode are corresponded to neither Turkish volitive nor event modality more generally. The problem encountered about learning and teaching of the subjunctive mode which is presented as volitive in the books of French language teaching and translation-oriented grammar may result from incomprehension of usage rather than its conjugation. The reason for this may be due to not corresponding the areas of use one to one with mother tongue's usage.

Key Words: Event modality, subjectivity mode, French language teaching.

GİRİŞ

Fransızca öğrenimi ve öğretiminde karşılaşılan en önemli zorluklardan birinin öznellik (subjonctif) kipi olduğu konusunda yaygın bir kanı vardır. Özellikle anadili Türkçe olan öğrencilerin, Fransızcada en fazla öznellik kipi konusunda zorlandıklarına birçok defa şahit olmuşuzdur. Böyle bir zorluk gerçekten söz konusu mudur? Söz konusu ise bu sorun nereden kaynaklanmaktadır? İlk akla gelen yanıt sorunun hem eğitimsel hem de dilsel kaynaklı olabileceği yönündedir. Biz bu çalışmamızda, sorunun eğitimsel boyutunun da olduğunu kabul etmekle birlikte, iki dil arasındaki yapısal farklılıkların önemli bir rol oynadığı varsayımından hareket edeceğiz. Fransızca öznellik kipi ile Türkçe istek kipi arasında hem biçimsel hem de anlamsal bakımdan önemli farklılıklar bulunduğunu ve bu kipin Türk öğrenciler tarafından edinimini zorlaştıran etkenlerden birinin bu farklılık olduğunu ileri süreceğiz. Gerçekten, her ne kadar hedef dildeki “yabancı öğelerin” (xénité) öğrenen tarafından daha çekici bulunduğunu ve bu çekiciliğin söz konusu öğelerin daha etkin bir biçimde öğrenilmesini sağladığını ileri süren tezler bulunsa da (Weinrich, 1986), bunun tam tersini iddia eden görüşler de mevcuttur. Anadilinin öğrenim sürecindeki olumlu etkisine vurgu yapan bu ikinci teze göre ise, söz konusu yabancı öğeler

öğrenim sürecini zorlaştırmakta; ortak veya benzer öğeler ise olumlu katkılar sağlamaktadır. İletişimsel yaklaşım açısından, iki dilde de bulunan ortak öğeler, anadilinden yabancı dile “olumlu aktarmalar” gerçekleştirilmesine olanak vererek, öğrenim sürecini hızlandırmaktadır (Lado, 1957; Bouton, 1984, s. 107; Gaonac’h, 2009, s. 62-63). Biz bu çalışmamızda, Fransızca öznellik kipi ile Türkçe istek kipinin karşıtsal bir incelemesinden hareketle, öznellik kipinin Türk öğrenciler açısından bir “yabancı öğe” (xénité) olup olmadığını sorgulayacağız. Böylece, Türk öğrencilerin Fransızca “öznellik” kipinin ediniminde karşılaştıkları zorlukların temelinde yatan nedenlerden birinin yapısal farklılık olduğuna vurgu yapılacaktır. Gerçekten, Türkiye’de yazılmış veya Türkçeye çevrilmiş Fransızca dil bilgisi kitaplarında, “istek kipi” veya “dilek-istek kipi” adı altında verilen bu kipin adlandırması sorunludur. Fransızcadaki öznellik kipinin söylendiği gibi “her şeyden önce istek bildiren dilek kipi” olmadığını ve Türkçedeki “dilek-istek” kipine tam olarak denk gelmediğini ileri süreceğiz.

Öznellik veya dilek-istek kipinin incelenebilmesi için öncelikle kip ve kiplik kavramlarına kısaca değinerek bu iki kavramı birbirinden ayırt etmek gerekir. Kiplik, konuşucunun ifade ettiği eylem ve durum karşısında takındığı tutumun dildeki yansımasıdır. Palmer’in kiplik türleri sınıflandırmasından hareketle, kiplik öncelikle önerme ve tasarlama olmak üzere iki temel grupta sınıflandırılabilir. Eylem ve durumun doğru veya gerçek olarak sunulduğu önermelerle ilgili olan önerme kipliği, kendi içinde bilgi ve kanıtsallık olmak üzere iki grupta toplanır. Olayı gerçekleşmemiş olarak değil sadece olası olarak değerlendiren tasarlama kipliği ise gereklilik, devimsel ve emir kipliklerini kapsar. Diğer taraftan, gereklilik kipliği; zorunluluk, olasılık, izin, üstlenme, değişme, öznellik kipliklerini; devimsel kipliği ise yeterlilik ve istek kipliklerini içerir (Palmer, 1986). Kip ise konuşucunun ifade ettiği eylem ve durum karşısında takındığı tutuma göre fiilin almış olduğu farklı biçimlerdir. Dolayısıyla kipler dilden dile değişir. Fransızcada bulunan kiplerin türleri ve sayıları ile ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte, genellikle bildirme, emir ve öznellik kipi olarak üç ve bazen de şart kipi (conditionnel) de ilave edilerek dört ayrı ulamda değerlendirilir. Gerçekten, şart biçiminin kip olup olmadığı konusunda önemli tartışmalar vardır. Örneğin şart biçiminin şimdiki zamanının “geçmişteki bir ana göre gelecekteki bir eylemi ifade ettiğini” öne süren Goosse (1988, s.1299), şart biçiminin geçmiş zamanının ise “şimdiki şartın aynı değerlerini geçmiş zamanda ifade ettiğini” belirtmektedir (s.1301). Ayrıca, Mauriac’a dipnotta atıfta bulunarak, “en azından bazı kullanımlarından dolayı, uzun zaman boyunca, kip olarak düşünülmüş” olan şart biçiminin, “geçmişte gelecek veya varsayımsal gelecek olarak bildirme

kipli zamanları içerisinde sayılması gerektiği konusunda günümüz dilbilimcilerinin fikir birliğine vardıklarını” vurgulamaktadır (Goosse, 1988, s. 1299). Türkçede ise kipler, ilk aşamada bildirme ve tasarlama olarak iki grupta incelenmektedir. Tasarlama kipleri, zaman ifadesinin olmadığı, bildirme kiplerindeki gibi bildirme, haber verme şeklinde bir oluş ve kılış işlevi taşımayan; tasarı halindeki eylemlerin istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde ifade edilmesidir. Diğer taraftan, tasarlama kipleri istek, dilek-şart, emir ve gereklilik olmak üzere dört grupta toplanmaktadır (Benzer, 2012; Doğan, 2010; Korkmaz, 2009; Türkyılmaz, 1999).

YÖNTEM

Yukarıda ileri sürülen varsayımın geçerli olup olmadığının sağlanmasını yapmak için, iki farklı kişi tarafından iki farklı dönemde Türkçeye çevrilmiş olan bir Fransızca eserde fiilleri öznellik kipinde bulunan cümleler ele alınmıştır. Bunun için Anatole France’ın 1906 yılında yayımlanan 411 sayfalık “Le lys rouge” adlı romanı ile 1938 yılında Nasuhi Baydar ve 2008 yılında Tahsin Yücel tarafından yapılan iki çevirisi bütüncü olarak seçilmiştir. Bu romanda yer alan 110 cümle incelemeye tabi tutulmuştur. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu cümlelerin bazılarında, birden fazla fiil öznellik kipinde olduğu için, toplamda 120 fiil değerlendirmeye alınmıştır. Diğer taraftan, iki farklı çeviri göz önünde bulundurulduğu için, Türkçe bütüncüde, incelemeye alınan fiil sayısı 240 adettir. İlk aşamada, Fransızca bütüncüde bulunan bu 120 fiil, önce biçimsel daha sonra da işlevsel açıdan incelenerek sınıflandırılmıştır. İkinci aşamada, söz konusu cümleler, Türkçe çevirilerde tespit edilerek, 240 fiilin biçimsel ve işlevsel incelemesi yapılmıştır. Son aşamada ise, bu fiiller yapısal ve işlevsel denklik açısından karşılaştırılarak, elde edilen bulgular yukarıdaki varsayım çerçevesinde değerlendirilmiştir. Yaklaşık on sayfa olan bütüncüye, sayfa sınırlamasından dolayı, ne metin içinde ne de metne ek olarak, okura sunmak mümkün olmamıştır.

BULGULAR

Biçimbilimsel boyut

Fransızca eserden seçilen cümlelerde, öznellik kipinde çekilmiş 120 fiil biçimi bulunmaktadır. Bu fiillerin biçimbilimsel incelemesi, öznellik kipinin tek bir biçimbirimle çekildiğini göstermektedir. Ancak söz konusu biçimbirimin şahıs ve zamana göre değişen farklı değişikliklerinin olduğunu

belirtmek gerekir. Bu değişkeler, şimdiki zamanda, 1. 2. 3. ve 6. şahıslarda boş biçimbirim (Ø) iken, 4. ve 5. şahıslarda -i- biçimindedir. Şimdiki zamanın hikâyesinde (imparfait) ise söz konusu biçimbirim, fiilin grubuna göre 3. şahısta -â/-î/-û/-în-, diğer şahıslarda ise -uss- değişkelerine sahiptir. Bununla birlikte, öznellik kipinin en önemli biçimbilimsel özelliklerinden biri, birinci grup fiillerin dışındaki birçok fiilin kökünün farklı değişkelerinin bulunmasıdır. Örneğin, savoir, aller, être, pouvoir gibi daha birçok fiil kökünün farklı değişkeleri olduğu görülmektedir: sai- s-sach- / vien- ven- vienn- v-.

Fransızca metinde bulunan öznellik kipindeki 120 fiil biçiminin Türkçe çevirilerindeki sayısı 240 olmalıdır. Ancak Fransızca metindeki fiillerin beşine karşılık olarak çevirmenler “fiil” olarak değerlendirilebilecek herhangi bir biçim önermedikleri için, bu sayı 235’e düşmüştür. Fransızcada tek bir biçimbirimin ve bunun değişkelerinin kullanıldığı fiiller, doğal olarak, Türkçede çok farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten Türkçe metinlerde söz konusu fiillerin 21 farklı biçimi vardır. Bu biçimler ve kullanım sıklıkları Tablo1’deki gibidir.

Tablo 1: Fransızca Öznellik Kipine Karşılık Olarak Kullanılan Türkçe Biçimbirimler

240									5
149			86					?	
			20	66					
137	7	5		21	13	7	15	12	
-mE (98)	-mEksIzIn (1)	-EcEk (3)	-Er (1)	-E	Ø	-Ebil	-mEII	-sE	
-mEK (10)	-mEdEn (4)	-(y)En (1)	-mEktE (5)						
-DIK (17)	-(i)ken (1)	-DIK (1)	-Iyor (5)						
-(y)EcEK (10)	-IncEyE (1)		-(mIş)DI (6)						
-(y)Iş (2)			-mIş (3)						
Fiilimsiler			Bildirme	Tasarlama Kipleri					
Ad	Zarf	Sıfat	Kipi	İstek	Emir	Yeterlik	Gereklilik	Şart	

Anlambilimsel boyut

Fransızca bütüncede, tek bir biçimde görünen öznellik kipinin 14 farklı işlevde kullanıldığı görülmektedir. Bunları sırasıyla; istek, gereklilik, duygu, kuşku, yargı, amaç, olasılık, zıtlık, emir, öncelik-sonralık, seçenek, istisna-sınırlama, şart ve diğer olarak sınıflandırabiliriz. Ancak bu 14 farklı işlevi karşılayan öznellik kipinin Türkçe bütüncede çok farklı biçimlere dönüştüğü görülmektedir.

Bu işlevlerden biri olan “istem” bildiren 28 Fransızca cümlelerin Türkçe çevirilerine bakıldığında, 8 farklı biçimbilimsel yapı görülür. 56 fiilin neredeyse yarısında tasarlama kiplerinden birinin kullanıldığı; bildirme kipinin ise sadece 2 cümlede geçtiği görülmektedir. Bununla birlikte, istek kipinin yanında, tasarlama kiplerinden yeterlilik, emir ve şart kiplerinin de kullanılması ilginç bir tespittir. 15 cümlede istek kipine {E} rastlanmaktadır. Ancak 7 cümlede emir kipi {Ø} ve 3 cümlede de yeterlilik kipi kullanılmıştır. Cümlelerde mevcut olan bir diğer kip, 2 örneği bulunan şart kipidir. Bu cümlelerin en önemli özelliği, Türkçenin temel özelliklerinden ayrılan isim-fiillerin önemli bir sıklıkta kullanım bulmasıdır. Zira cümlelerin 25’inde {mE} yapım ekinin yanında, bir defa {mEK} ve bir defa da {DİK} yapım eklerine başvurulmuştur. Türkçede, istek bildiren cümlelerde istek kipinin yanında emir, şart ve yeterlilik kiplerinin de kullanıldığı görülmektedir. Her şeyden önemlisi, istek bildirmek için fiilin herhangi bir kipte çekilmesinin şart olmadığı; istek, dilek, arzu bildiren bir fiilin nesnesi konumuna yerleştirilen bir isim-fiille de aynı işlevin yerine getirildiği görülmektedir.

Fransızcada, öznellik kipinin en sık kullanıldığı işlevlerden biri “gerekliliktir”. Fransızca bütüncede 22 gereklilik cümlesi bulunmaktadır. İki dil arasında tam bir denklik söz konusu olması durumunda, Türkçe bütüncede de 44 gereklilik cümlesi olması gerekirdi. Ancak gereklilik kipi biçimbirimi olan {mEII} ekinin sadece 20 cümlede geçtiği görülmektedir. Diğer cümlelerde ise, kip biçimi değil, aynı işlevi yerine getiren isim-fiil biçimleri kullanılmıştır. Bu üç farklı yapıda karşımıza çıkmaktadır: {mE + iyelik eki gerek + lazım / zorunlu / zaruri (Dir)}, {-mEK + yönelme eki + mecbur} ve {mEK zorunda}. Son olarak, fiilin şart kipi biçimine getirilen “gerek” sözcüğü ile oluşturulan {sE + gerek} yapısı da vardır. Ancak bu yapı daha çok olasılık / ihtimal ifade etmektedir. Türkçede gereklilik işlevinde istek kipi örneği hiç yoktur; gereklilik bildirmek için ya ayrı bir kip biçimi olan {mEII} ya da isim-fiilden oluşan farklı yapılar kullanılmaktadır.

Örnek:.....

Fransızcada en ilginç öznellik kipi kullanımlarından biri, konuşucunun duygusunun fiil kipinde yansımaları bulmasıdır. “Korku”, “şaşma”, “üzüntü” gibi konuşucunun duygularını ifade etmede, öznellik kipi önemli bir işleve sahiptir. Bütüncede, bu kapsama giren 16 cümle bulunmaktadır. Bunların Türkçe bütüncedeki yapısına bakıldığında, fiilin kipleşmiş biçiminin oldukça nadir olduğu görülmektedir. Gerçekten sadece üç cümlede şart kipinin {sE} kullanıldığı tespit edilmiştir. Cümlelerin büyük bir çoğunluğunda isim-fiil biçimi kullanılmıştır. En sık kullanım 20 örnekle {mE} biçimidir. {(y)EcEK} biçiminin üçü isim, ikisi ise sıfattır. Bir diğer isim-fiil 2 defa karşılaşılan {(y)Iş} biçimidir. Son olarak bir defa {DIK}, bir defa da {mEK} biçimine rastlanmıştır. Duygu ifade etmede Fransızca öznellik kipi önemli bir yere sahipken, Türkçede bu işlevde istek kipinin hiç kullanılmadığını görmekteyiz. Tasarlama kiplerinden ise, cümle şart kipliğine dönüştürülerek, şart kipinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda en sık kullanılan yapı isim-fiil biçimidir.

Eylemin gerçekleşmesi ya da durumun varlığı karşısında, “kuşku” ifadesi için öznellik kipi kullanımı Fransızcanın en önemli özelliklerinden biriyken, Türkçede konuşucunun bu tutumunun fiile pek yansımadağı görülmektedir. Gerçekten, bu işlevde kullanılmış öznellik kipine Fransızcada 8 örnek cümle varken, Türkçe bütüncede tasarlama kipinde örnek bulunmamaktadır. Bununla birlikte, fiil biçimi olarak beş defa {Ebil} biçiminin farklı yapıları kullanılmıştır. Bu biçimin 4 defa {EcEk} isim-fiiliyle birleştiğini görmekteyiz. Bunun yanında, üç defa da {mIş} biçimi (kanıtsallık) görülmektedir. Diğer 8 örnekte üç ayrı isim-fiil kullanılmıştır: 6 defa {dIK}, 1 defa {EcEk} ve 1 defa {mE}.

Konuşucunun “yargısını” yansıtan öznellik kipi kullanımına Fransızca bütüncede 7 örnek bulunmaktadır. Türkçe bütüncede ise sadece iki cümlede fiil kip biçimindedir: Bunlardan biri {E} istek kipi; diğeri bildirme kiplerinden {mEktE} biçimindedir. Diğer cümlelerin hepsinde fiil {mE} isim-fiil biçimindedir.

“Amaç” bildiren 7 cümlede öznellik kipinde çekilmiş 10 fiil bulunmaktadır. Türkçe çevirilerde ise, bunların 5 farklı yapıda olduğunu görüyoruz. Tasarlama ve bildirme kiplerinin kullanılmış olmasına karşın yine en sık kullanılan biçimin isim-fiil olduğu anlaşılıyor: {mE} biçimimizi 13 defa kullanılırken, bir defa da {mEK} biçimi karşımıza çıkmaktadır. Diğer altı cümlelerin dördünde istek kipi {E}, birinde emir kipi {Ø} ve birinde bildirme kipi olan {(I)yor} bulunmaktadır.

Fransızca “olasılık” ifade eden 3 cümleye rastlamaktayız. Bu cümlelerde, {mE} isim-fiil ile bir tane {Ebil} yeterlilik biçimbirimi geçmektedir. Tabii ki {Ebil} burada yeterlilik değil, olasılık bildirmektedir.

“Zıtlık” ifade eden 3 cümlede ikisinde; {mE}, ikisinde ise {mEK} isim-fiil ekleri kullanılırken, diğer ikisinde hem şart kip eki {sE} hem de emir kipi biçimbirimi {Ø} kullanılmıştır. Dolayısıyla, Türkçede tasarlama kiplerinin, bazen bu işlevde kullanıldığını söyleyebiliriz.

Fransızcada özgün bir “emir” kipi bulunmakla birlikte, bazen öznellik kipinin de bu işlevde kullanıldığı bilinmektedir. Bu kullanıma örnek olarak bütüncede 2 cümle mevcuttur. Türkçe bütüncede bunların iki cümlede emir kipiyle, diğer iki cümlede ise yeterlilik biçimiyle karşılandığı görülmektedir. Ayrıca cümlelerin birinde yeterlilik biçimine istek biçiminin ilave edildiğini de görmekteyiz.

Fransızcada, iki eylem arasında, “kronolojik dizinleme” söz konusu olduğunda, “avant que” bağlacı ile bağlanan yan cümlecğin fiili zorunlu olarak öznellik kipindedir. Bütüncede, bu tür 4 cümle yer almaktadır. Türkçe bütüncede ise, tasarlama kipine hiç rastlanmamaktadır. Söz konusu cümlelerin fiilleri {mEdEn}, {ken} ve {yIncEyE} olmak üzere üç farklı zarf-fiil biçimindedir. Bir cümlede ise, {sonra –DI} yapısındadır.

“Seçenek” bildiren 5 cümle için önerilen çevirilere bakıldığında, 3 farklı biçimin kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki {DIK} ve {EcEk} isim-fiil biçimbirimleri; ikincisi {DI} biçimli bildirme kipi ve sonuncusu emir kipi ve {sE} biçimbirimli şart kipinin temsil ettiği tasarlama kipidir.

Özellikle bağımlı bileşik (relatif) cümlelerde ilgi adlı, “superlatif” veya sınırlama veya istisna bildiren sözcüklerden sonra gelince, öznellik kullanımı gerekir. Bu ulamda, 7 cümle ve 8 fiil bulunmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, bunların Türkçe karşılıklarında hiçbir tasarlama kipi kullanılmamıştır. Bildirme kipinde 4 örnek {(I)yor}, bir örnek {mİş-DI} ve bir örnek {DI} biçimindedir. Bunların yanında, {DIK} isim-fiil biçimi ile {EcEK}, {yEn} ve {DIK} biçimli sıfat-fiil kullanılmıştır. Ayrıca bir örnekte {mEksIzIn} zarf-fiil biçimine de rastlanılmıştır.

“Şart” bildiren özgün bir biçim bulunmakla birlikte, Fransızca bazı durumlarda, öznellik kipi de kullanılmaktadır. Bütüncemizde, iki örneği bulunan bu kullanım için, Türkçede {sE} şart kipi ve emir kipi kullanılmıştır.

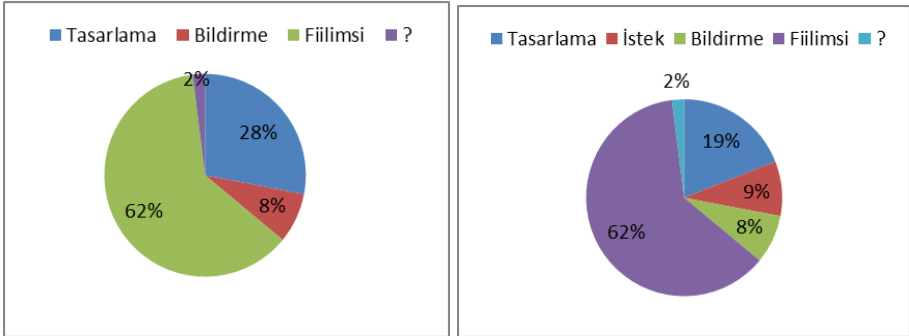
Son olarak, eski Fransızcada karşımıza çıkan ve günümüzde ise Kanada’da hala kullanılmakta olan bazı öznellik kullanımları vardır. İki

cümlede görülen bu öznelik, Türkçeye {mEyE} gör-sün}, {DIK} isim-fiil ve {DIK} sıfat-fiil olarak çevrilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Fransızca bütüncede, tek bir biçimi olan öznelik kipi, 14 farklı işlevi yerine getirmektedir. Ancak, Türkçe bütüncede, “istek kipinde” bulunan fiil biçimleri, bu işlevlerden sadece dördünü karşılamaktadır: istek, amaç, yargı ve emir. Diğer taraftan, tasarlama kipleri bütün olarak ele alındığında, yine öznelik kipinin bu 14 işlevinin tamamını karşılamadığı görülmektedir. Gerçekten, Türkçede, bu 14 işlevin sadece 11’inde tasarlama kiplerinden biri kullanılmıştır; istisna-sınırlama, öncelik-sonralık ve diğer ulamlarında tasarlama kipiyle hiç karşılaşmamıştır. Bununla birlikte, biçimbirimlerin kullanım sıklığına bakıldığında bu işlevlerde tasarlama kiplerinin çok düşük; fiilimsilerin ise çok yüksek oranda kullanıldığı görülmektedir (Bkz. G1).

Grafik 1: Fiil Biçimlerinin Kullanım Oranları

Bu bulgular, Fransızca öznelik kipinin, Türkçedeki tasarlama kiplerinin tamamını kapsarken, Türkçe tasarlama kiplerinin öznelik kipini tam olarak içermediğini göstermektedir. Gerçekten, Türkçe tasarlama kipleri, öznelik kipinin yüklediği bazı işlevleri olduğu gibi karşılamamaktadır. Diğer taraftan, söz konusu işlevlerde, öznelik kullanımı Fransızcada zorunlu iken, tasarlama kipleri kullanımı Türkçede zorunlu değil, seçimidir. Türkçede tasarlama kipleri yanında diğer yapılar da, seçimli olarak kullanılabilir. Elde edilen bu veriler konuşurun istek

ve diğer tasarlama kiplerine nadiren başvurduğunu; fiilimsi yapıları ise daha sıklıkla tercih ettiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Fransızca öznellik kipinin, hem yapısal hem de anlambilimsel açıdan, Türk öğrenciler için tamamen “yabancı öğe” özelliği taşıdığını ileri sürmek pek mümkün görünmemektedir. Ancak tamamen “aynılık” özelliği de taşımamaktadır. Doğal olarak, bu iki kipi kullanım alanları tamamen örtüşmemekte, ancak bazı alanlarda ortak noktalar bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu kipi “yabancılık seviyesi” belirlendikten sonra, bu özelliğin söz konusu kipi Türk öğrenciler tarafından öğrenilmesinde ne gibi sorunlarla karşılaşıldığı, araştırılması gereken önemli konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÖNERİLER

Öncelikle öznellik kipinin, Türkçedeki tasarlama kiplerinden sadece biri olan dilek-istek kipi adıyla ele alınması, tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. Dolayısıyla, Türkçede, bu kipi karşılayabilecek yeni bir adlandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. “Öznellik” kipi adının kullanılması, sanki daha uygun olacaktır.

Diğer taraftan, yukarıda sözü edilen her iki dildeki kiplerin işlevsel ve yapısal farklılıkları, öğretim aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, işlevden yapıya doğru giden bir yöntemin belirlenmesi, karşılaşılan zorlukları sınırlandırabilir.

Son olarak, bu konuda değişik düzlemlerde, özellikle de öznellik kipinin Türk öğrenciler tarafından, gerçekten “yabancı öğe” olarak algılanıp algılanmadığı konusunda “yabancılık seviyesinin” belirlenmesine yönelik araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Baydar, N. 1938. *Kırmızı zambak*. İstanbul, Semih Lütü Kitabevi.
- Benzer, A. 2012. *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*. İstanbul, Kabalcı yayınevi.
- Bouton, C. 1984. *La linguistique appliquée*. Presses universitaires de France.
- Delatour, Y. et Jennepin, D. et Léon-Dufour, M. et Teyssier, B. 2004. *Nouvelle grammaire du Français*. Paris, Hachette Livre.

- Doğan, L. 2010. *Türkiye Türkçesi Grameri*. İstanbul, Kriter Yayınları.
- Emeksiz, Z. E. 2008. *Türkçede Kiplik Anlamının Belirsizliği ve Anlamsal Roller*. Dil Dergisi Sayı: 141.
- France, A. 1906. *Le lys rouge*. Paris, L'Académie Française.
- Gaonac'h, D. 2009. *L'apprentissage précoce d'une langue étrangère*. Achevé d'imprimer en France.
- Grégoire, M. 2012. *Grammaire progressive du français*. France, CLE International.
- Goosse, A. 1988. *Grevisse le bon usage, grammaire français*. Paris, Éditions DUCOLOT.
- Gürer, G. 1997. *Türkiye Türkçesinde Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılar Üzerine*. (VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul 1999) Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, s. 215-224, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gürer, G. 2002. *Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi Üzerine*. İlmî Araştırmalar, Cilt XIII. s.35-50, İstanbul.
- Jeon, Y.-S. 1996. *Le mode subjonctif: Étude contrastive entre le français et le Coréen*. (Thèse de doctorat).
- Kerimoğlu, C. 2011. *Kiplik İncelemeleri ve Türkçe*. İzmir, Dinozor Kitapevi Yayınları.
- Korkmaz, Z. 2009. *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil bilgisi*. Ankara, Türk Dil Kurumu yayınları.
- Lado, R. 1957. *Linguistics across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*.
- Palmer, F.R. 2001. *Mood and modality*. Cambridge University Press.
- Poisson-Quinton, S. et Mimran, R. et Mahéo-Le Coadic, M. 2002. *Grammaire expliquée du français*. France, CLE International.
- Soutet, O. 2000. *Le subjonctif en français*. Paris, Ophrys.
- Türkyılmaz, F. 1999. *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, B. 2002. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul, Yabancı Dil Yayınları.

Verstraete, J.C. 2001. *Subjective and Objective Modality: Interpersonal and Ideational Functions in the English Modal Auxiliary System*. Journal of Pragmatics 33, 1505-1528, Dept. of Linguistics, Fat. Letteren, Blijde Inkomststraat 21, P.B. 33, 3000 Leuven, Belgium.

Weinrich H. 1986. *Petite xénologie des langues étrangères*. In: Communications, 43. Le croisement des cultures. pp. 187-203.

doi: 10.3406/comm.1986.1647

url:/web/revues/home/prescript/article/comm_0588-8018_1986_num_43_1_1647

Eriřim: 19 Aralık 2014.

Yücel, T. 2008. *Kırmızı Zambak*. İstanbul, Can Yayınları.

Başvuru: 15.01.2015

Yayın Kabul: 12.06.2015